

Ljudmila Vasiljeva

Povodom 25. godišnjice studija hrvatske filologije u Ljvivu

Nekoliko činjenica iz povijesti ukrajinsko-hrvatskih veza

Hrvatski jezik kao službeni jezik u Republici Hrvatskoj počeo se upotrebljavati početkom 90-ih godina. Od tada se aktivno predaje na nizu sveučilišta u Europi i svijetu i predmet je znanstvenog interesa mnogih slavističkih centara (Katičić 1997). Cilj nam je istaknuti neke povijesne i kulturološke aspekte koji određuju trenutno stanje razvoja kroatistike na Sveučilištu u Ljvivu (Ukrajina), gdje ova grana slavistike ima određenu tradiciju i već je dugo u žarištu zanimanja mnogih filologa, povjesničara i kulturologa.

Kroatistika kao dio slavistike relativno je mlada grana filologije. Mislimo konkretno na to da se u Ukrajini, kao disciplina koja se odvojila od srbokroatistike, pojavila tek nedavno. No ne znaju svi da istraživanja vezana za opis hrvatskog jezika imaju dugu tradiciju. Spomenimo ovdje dva temeljna djela za razvoj hrvatskoga jezika, prije svega *Rječnik latinsko-talijansko-njemačko-dalmatinsko-mađarski (Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum: latinae, italicae, germanicae, dalmaticae et. ungaricae)* F. Vrančića (1595), a zatim prvu hrvatsku gramatiku (*Institutionum linguae illyricae libri duo*, u prijevodu – *Osnove ilirskoga jezika u dvije knjige*) B. Kašića (1604). U naslovima ovih djela čitamo različite nazive jednog jezika – dalmatinski i ilirski. Kroz povijest Hrvati su se služili i drugim nazivima za svoj jezik, npr. slovenskim – tako su ga nazivali u djelu *Nauk za dobro pisati latinskijem slovima riječi jezika slovinskoga* (1639) kod Dubrovčanina R. Džamanjića, kod J. Habelića u rječniku *Dikcionar ili reči slovenske z vekčega vkup zebrane* (1670) itd. Različito imenovanje jezika u Hrvata prvenstveno je vezano za njihovu kulturnu i državnu odvojenost sve do početka 19. stoljeća (Васильева 2002: 15–38). Pojedini dijelovi hrvatskog etničkog prostora bili su prilično samostalna središta i stvarali su svoje jezične različitosti (Васильева 2002: 15–23). To se nije moglo dogoditi bez utjecaja na razvoj kroatistike kao znanstvene discipline. Drugi važan čimbenik koji je utjecao na razvoj kroatistike bio je taj što u početnim fazama razvoja slavistike nije bilo jasnog razgraničenja južnoslavenskih jezika čak ni među slavistima.¹

¹ Za vrijeme J. Dobrovskoga, P. J. Šafařika postojalo je specifično tumačenje etnonima Srbin kao starog zajedničkog naziva za sve Slavene raznih plemena od južnosrpskog do sjevernosrpskog (lužičkog) plemena, što je dalo povoda određenim pogrešnim jezičnim tumačenjima i za južne Slavene. Primjerice, J. Dobrovsky je 1806. godine slovenski jezik proglasio varijantom hrvatskoga i on se više nije pojavljivao u njegovoj klasifikaciji jezika (Dobrovský 1808: 363, 380). Što se tiče srpskog jezika, lažnu tvrdnju o njegovoj geografskoj rasprostranjenosti na južnoslavenskom prostoru iznio je V. Kopitar, koji je smatrao da se tim jezikom govori u mnogim južnoslavenskim krajevima: Crnoj Gori, Dalmaciji, Hercegovini, Bosni, Srbiji, Vojnoj Hrvatskoj (mislio je na Vojnu krajinu), Istri, Slavoniji, Srijemu, Bačkoj i Banatu (Kopitar 1857: 22–24). Istodobno, znanstvenik nije uzео u obzir etničku pripadnost naroda koji su živjeli na navedenim prostorima. Naknadno se raširilo još jedno pogrešno mišljenje istog istraživača, koje se već odnosilo na Hrvate, da su svi kajkavski Hrvati – Slovenci (Kopitar 1857: 56–57).

Tek početkom razdoblja hrvatskog narodnog preporoda jezična situacija u Hrvatskoj temeljito se mijenja. U središtu pozornosti hrvatskih iliraca bila su pitanja stvaranja književnoga jezika, razvoj književnosti, novinarstva, stvaranja odgovarajućih uvjeta za kulturni razvoj i ujedinjenje Hrvata. Ideje ilirizma i njegova jezično-kulturološka koncepcija donekle su utjecale na poznate slaviste onoga vremena, posebice na J. Kollara i P. J. Šafařika, pa su oni počeli ravnopravno opisivati sve južnoslavenske narode i njihove jezike.²

U 20. stoljeću pozornost inozemnih i hrvatskih istraživača uglavnom je bila usmjerena na kulturološka pitanja – književne studije, prijevode, kritičke članke, kao i na proučavanje spomenika starohrvatske pismenosti, nastalih na svim hrvatskim dijalektima. Jezik Hrvata, koji se nazivao srpsko-hrvatski/hrvatsko-srpski, bio je u drugom planu, izgubivši na popularnosti u odnosu na njegov srpski dio (ovdje ne mislimo na proučavanje hrvatskog jezika u Hrvatskoj koje, naravno, nije prestalo). Slavistička znanost u Ukrajini nije bila iznimka, o čemu svjedoče objavljeni radovi. Izuzetak čini monografija kijivskog istraživača A. M. Lukjanenka *Kajkavsko narječje*, autora prve monografije o jednom od dijalekata hrvatskoga jezika, koja je bila objavljena u Kijivu 1905 (Лукьяненко 1905).

Kulturne veze između Ukrajine i Hrvatske mogu se pratiti od davnih vremena.³ Uspostavom kontakata između hrvatske i ukrajinske kulturne elite 30-ih i 40-ih godina 19. stoljeća u hrvatskoj periodici pojavljuju se prvi članci, posebice u časopisu *Danica ilirska*.⁴ Sukladno tome, informacije o hrvatskim temama mogu se naći u ukrajinskoj periodici, posebice u galicijskoj: *Zorja Galicijka*, *Galicijko-Ruskij Visnyk*, *Večornici (Sijela)*.⁵

Njihova korespondencija također svjedoči o kontaktima ukrajinskih i hrvatskih znanstvenika, kulturnih djelatnika i književnika. U arhivu Matice ilirske sačuvana je korespondencija između S. Vraza, I. Sreznjevskog i O. Bodjanskog. Ti su kontakti postali još plodniji krajem 19. stoljeća, kada se u Galiciji pojavila mogućnost dobiva-

² Vidi poznatu izjavu J. Kollara da je naziv „hrvatski” poznat i popularan. Slično je pisao i P. J. Šafařik (Kollár 1829: 686; Katićić 1997: 45).

³ Zanimanje Ukrajinaca za hrvatsku kulturu posebice je poraslo u drugoj polovici 19. stoljeća s obzirom na ideju slavenskog jedinstva. Osobito se materijaliziralo u djelima profesora slavenske filologije na povijesno-filološkom zavodu u Nižinu V. V. Kochanovskoga (1853. –1901.) o dalmatinskoj i dubrovačkoj književnosti, čiji je procvat bio najintenzivniji u razdoblju od 15. do 18. stoljeća – *Hrvatske kronike 15. – 16. st.*, *Neobjavljeni dubrovački pjesnik Marin Gledžević*, *Poema Osman dubrovačkog pjesnika Ivana Franciska Gundulića prema Vatikanskom spisu* (Васильєва, Веінович 2007).

⁴ Vrijedi spomenuti članak *Posljedni dani u Lavovu* Dragutina Vladislava Zapa objavljen u *Danici* gdje se za Hrvate prvi put pojašnjavaju etnička imena: Rus – kao Velikorus, a Malorus – kao Rusin, čiji su jezik i narod ruski (Васильєва, Веінович 2007).

⁵ Pedesetih godina prošloga stoljeća *Zorja Galicijka (Зоря Галицька)* objavila je mnogo materijala o hrvatskoj kulturi, posebice o zbirci I. Kukuljevića Sakcinskog *Stari pjesnici hrvatski*, o povijesnom djelu Lj. Gaja *Bibliografia della Dalmaciae del Montenegro. Saggio di Giuseppe Valentinelli* kao i publikacije povijesnog sadržaja (Васильєва, Веінович 2007).

nja stipendije za slavistički studij u Beču, u čemu je ukrajinske studente i doktorande podržavao istaknuti hrvatski slavist V. Jagić.⁶

Valja također spomenuti zanimanje za hrvatsku tematiku u naddnjiprovskoj Ukrajini (radovi M. G. Popruženka *Nekoliko primjedbi o djelima J. Križanića* (1897), A. I. Stepoviča *Nova djela iz povijesti srpsko-hrvatske književnosti* (1890.), A. M. Lukjanenka *Politička i književna djelatnost braće Zrinski i Frana Frankopana* (1911) (Васильева, Веинович 2007). Dakle, hrvatska tema dugi niz godina ipak je bila važna sastavnica istraživanja ukrajinskih znanstvenika.

Na Sveučilištu u Ljvivu hrvatski se jezik predavao na Katedri za slavensku filologiju nakon Drugoga svjetskog rata, zahvaljujući kolegiju Z. G. Rozove. Kao profesorica Sveučilišta u Zagrebu (Flaker 2009: 71), gdje je neko vrijeme predavala ruski jezik, Z. G. Rozova se preselila u Ukrajinu te je predavala hrvatski jezik na slavistici u Ljvivu. Potvrdu da je stvarno predavala hrvatski jezik dobili smo u razgovoru s profesoricom Katedre za ukrajinski jezik L. M. Koc-Grigorčuk, koja je kod ove profesorice slušala hrvatski jezik, a također iz djela koja je autorica objavila za vrijeme rada na Sveučilištu u Zagrebu u suautorstvu s hrvatskim kolegama: *Čitanku ruske književnosti i Rusko-hrvatski rječnik* (Kravar, Madatova-Poljanec, Rozova 1946).⁷ Radeći na Katedri za slavensku filologiju, Z. G. Rozova je obranila doktorsku disertaciju pod mentorstvom prof. I. S. Svjencickog (Розова 1958).

Uvođenjem smjera Srpskohrvatski jezik i književnost na Odsjeku za slavensku filologiju 1974. godine nastavna i znanstvena djelatnost specijalista bila je uglavnom usmjerena na srpski jezik i književnost. Iznimku su činili neki radovi docenta Katedre V. J. Moisejenka, koji se uspješno bavio proučavanjem hrvatskoga književnog jezika preporodnog doba. U nizu članaka postavio je pitanje o utjecaju češkog jezika na hrvatsko nazivlje u doba narodnog preporoda. Temu češko-hrvatskih jezičnih dodira nastavio je u svojoj doktorskoj disertaciji o jezičnim dodirima češkoga jezika s drugim slavenskim jezicima u doba narodnoga preporoda. U tim studijama, iako je ponekad bilo moguće upotrijebiti izraz „srpskohrvatski jezik”, uz njega se koristio i izraz „hrvatski jezik” (Мойсеєнко 1980; Мойсеєнко 1981; Мойсеєнко 1983).

⁶ Stipendisti su bili: jezikoslovac i književni povjesničar O. Kolesa (1867. – 1945.), jezikoslovac, dijalektolog I. Zilinskij (1879. – 1952.), slavist, profesor staroslavenskog jezika E. Kozak (1857. – 1933.), etnograf i jezikoslovac Z. Kuzelja (1882. – 1952.), jezikoslovac i pedagog O. Makaruška (1867. – 1931.), književnik, kritičar O. Makovej (1867. – 1925.), povjesničar književnosti M. Teršakovec (1883. – 1978.), književni kritičar K. Studinskij (1868. – 1941.) povjesničar E. Perfeskij (1888. – 1947.), teoretičar književnosti, istraživač ukrajinske književnosti J. Javorskij, dijalektolog K. Kisilevskij (1890. – ?), filolog, slavist, muzeolog, likovni kritičar I. Svjencickij (1876. – 1956.) i drugi. Kao što je poznato, I. Franko (1856. – 1916.) studirao je u razdoblju od 1892. do 1893. na seminaru V. Jagića te je 1897. godine pod njegovim mentorstvom obranio doktorsku tezu *Varlaam i Joazaf, starokršćanski duhovni roman i njegova književna povijest*. V. Jagić dao je visoku ocjenu znanstvenoj djelatnosti I. Franka u svojoj Enciklopediji slavenske filologije (Энциклопедия 1910: 865).

⁷ Zoja Rozova je bila ruska emigrantica koja je predavala na Sveučilištu u Zagrebu. Navedeni su radovi objavljeni 1946. godine (Kravar, Madatova-Poljanec, Rozova 1946).

Osnivanjem samostalne države Republike Hrvatske povećan je interes za problematiku hrvatskoga jezika ne samo u Ukrajini, nego i u svijetu. Za razliku od nekih inozemnih sveučilišnih središta, Sveučilište u Ljvivu, kao jedno od glavnih sveučilišnih slavističkih središta Ukrajine, odmah je reagiralo na činjenicu da je svjetska zajednica službeno priznala hrvatski jezik. Specijalizacija Hrvatski jezik i književnost pojavila se na Ljvivskom sveučilištu 1994. godine. U to vrijeme profesorice koje su radile na Katedri (docentice A. L. Tatarenko, Lj. P. Vasiljeva) poznavale su hrvatski jezik uglavnom teoretski, s obzirom na to da do tada nisu praktično poučavale i proučavale hrvatski jezik.⁸ Zbog toga smo trebali kontaktirati Ministarstvo obrazovanja, znanosti i tehnologije Republike Hrvatske radi otvaranja lektorata hrvatskog jezika⁹ u Ljvivu. Lektorat je uveden odmah, a prethodno je već bio otvoren na sveučilištu u Kijivu. Lektorat je trajao deset godina. Lektori na Sveučilištu u Ljvivu su bili: Gordana Bolf, Damir Pešorda, Slobodan Kadić, Nataša Veinović i Robert Bebek. Lektori nisu predavali samo jezik, već su studente upoznavali s osnovnim znanjima iz različitih lingvističkih disciplina te njegovali osjećaj poštovanja prema jeziku, književnosti, povijesti i kulturi Hrvata. Posebno valja istaknuti rad na Katedri lektora D. Pešorde, koji je u suautorstvu s docenticom, kasnije red. prof. Lj. P. Vasiljevom pripremio dva udžbenika i priručnik za nastavu hrvatskog jezika za ukrajinske studente,¹⁰ a pod mentorstvom doc. A. L. Tatarenko obranio je kandidatsku disertaciju (Пешорда 2001).

Suradnja lektora hrvatskog jezika i profesora Katedre za slavensku filologiju, kao što smo već spomenuli, imala je pozitivne rezultate. Godine 2000. objavljen je udžbenik *Hrvatski jezik za Ukrajince* (Васильєва, Пешорда 2000), a 2007. udžbenik za poučavanje hrvatskog jezika te priručnik *Hrvatski jezik* za studente visokoškolskih ustanova i sveučilišta u Ukrajini (Васильєва, Пешорда 2007a; Васильєва, Пешорда 2007b).

N. Horoz, M. Klimec i M. Vasilišin pripremile su 2014. godine *Zbirku vježbi iz hrvatskog jezika* (Хороз, Климец, Василишин 2014) u kojoj je stavljen naglasak na konjugaciju glagola i glagolska vremena. Zbirka sadrži praktične zadatke različitih vrsta, obrazovne tekstove vezane uz ove gramatičke teme i može biti korisna za utvrđivanje vještina i sposobnosti stečenih u nastavi, kao i za poticanje aktivnog učenja jezika.

Valja istaknuti da studij hrvatskog jezika na Ljvivskom sveučilištu prije nije bio ograničen samo na filološki smjer. Kao nastavni kolegij studirali su ga studenti dru-

⁸ U to vrijeme doc. A. Tatarenko je imala iskustvo sudjelovanja u ljetnim seminarima hrvatskog jezika: 1983. godine Seminar Zagrebačke slavističke škole (Dubrovnik, Zagreb), 1985. godine ljetni seminar u Zadru i Novom Sadu.

⁹ Na pismo koje je uputila doc. Lj. Vasiljeva odgovorio je pomoćnik ministra koji je obećao otvaranje lektorata hrvatskog jezika i znanstvenu literaturu potrebnu za nastavu.

¹⁰ S obzirom na specifičnosti nastave hrvatskog jezika za govornike slavenskih jezika, kvalitetni udžbenici tiskani na Sveučilištu u Zagrebu nisu mogli uvijek zadovoljiti potrebe ukrajinskih studenata jer su bili namijenjeni široj svjetskoj zajednici, među kojima su bili i govornici engleskog, japanskog, kineskog i drugih jezika.

gih fakulteta: fakulteta za međunarodne odnose, novinarstvo, geografiju i povijest. Istovremeno je na Sveučilištu u Ljvivu hrvatski jezik proučavalo više od stotinu studenata. Brojni diplomanti, apsolvanti Fakulteta za međunarodne odnose Sveučilišta u Ljvivu uspješno rade u diplomatskim misijama, veleposlanstvima, konzulatima Ukrajine u Republici Hrvatskoj, dosljedno pokazujući dobre jezične vještine. Nažalost, s promjenom nastavnih programa posljednjih godina hrvatski (kao i drugi slavenski jezici) više nije predmet proučavanja na navedenim fakultetima.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske dugo je stipendiralo studente kroatistike sa Sveučilišta u Ljvivu radi produbljivanja znanja hrvatskog jezika. Studenti Fakulteta za međunarodne odnose također su dobivali stipendije Zagrebačke slavističke škole. Neposredni kontakti s govornicima hrvatskog jezika i s hrvatskom kulturom pridonosili su boljim obrazovnim rezultatima. Ministarstvo je stipendiralo i studente poslijediplomskih studija. Koristili su ih povjesničari i filolozi Ljvivskoga sveučilišta (M. Nagirnij, N. Horoz, M. Klimec, O. Tkačuk, I. Nikoliv i dr.). N. Horoz je koristila stipendiju 2000., 2001. i 2011. godine, M. Klimec – 2005. i 2011. godine, a O. Tkačuk – 2006. i 2010. godine.

Od akademske godine 2016. do 2024. studenti i profesori Sveučilišta Ivana Franka u Ljvivu koriste mogućnosti programa ERASMUS+. Navedeni program je projekt Europske unije koji je započeo 2014. godine te je otvoren za Ukrajinu kao partnersku zemlju. Sveučilište u Zagrebu ponudilo je sudjelovanje u ovom projektu Sveučilištu u Ljvivu. Akademska suradnja traje do danas.

Program ERASMUS+ uspješno djeluje za ukrajinske studente nakon početka otvorene faze invazije Ruske Federacije na Ukrajinu. Viktorija Juhimčuk, Rutenija Galič i Julija Klapač trenutačno sudjeluju u ovom programu. Prošle godine dvije studentice, Marjana Prokip i Julija Stefanišin, prvi put su sudjelovale u programu akademske suradnje ERASMUS+ pišući svoj magistarski rad.

Kroatisti s Odsjeka za slavensku filologiju neprestano nastoje produbiti suradnju s raznim sveučilištima u Hrvatskoj. U 2018. godini započela je suradnja s Odjelom za kroatistiku i Odjelom za povijest Sveučilišta u Zadru. Ondje je bio predstavljen *Ukrajinsko-hrvatski rječnik*. Godine 2019. potpisan je Sporazum o suradnji Sveučilišta u Zadru i Nacionalnog sveučilišta Ivana Franka u Ljvivu. U rujnu 2022. Sveučilište je organiziralo predstavljanje *Hrvatsko-ukrajinskog rječnika* i predavanje prof. Lj. Vasiljeve o hrvatsko-ukrajinskim vezama.

Već dulje vrijeme postoji suradnja kroatista Odsjeka za slavensku filologiju i Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku na području komparativnih studija hrvatske i ukrajinske dječje književnosti. Ljivske kroatistice Lj. Vasiljeva, O. Kravec, O. Tkačuk uspješno su se uključile u jezičnu problematiku dječje književnosti, u perspektivi razmatraju teorijske aspekte te književnosti, njezinu ulogu u životu suvremene književnosti i društva te predstavljaju hrvatskim znanstvenicima najuspješnije primjere ukrajinske književnosti za djecu i mlade. Dugi niz godina ljvivski kroatisti su recenzirali članke o problemima dječje književnosti, kao i monografije hrvatskih znanstvenika, za hrvatsku znanstvenu periodiku.

Godine 2010. Lj. Vasiljeva, kao sudionica međunarodnog projekta *Hrvatski i crnogorski kulturni i književni kontakti (interdisciplinarni i komparativni kontekst i status)*, u suradnji s Filozofskim fakultetom Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, objavila je monografiju *Srednjojužnoslavenski jezici u sinkroniji i dijakroniji* (Vasiljeva 2010), u kojoj je opisana jezična situacija koja se početkom 21. stoljeća razvila na tlu Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Crne Gore.

U akademskoj godini 2021./2022. na Sveučilištu u Osijeku boravila je skupina studentica kroatistike sa Sveučilišta Ivana Franka u Ljvivu, koje su studirale zajedno s hrvatskim studentima druge godine Odsjeka za kroatistiku. Tijekom semestra u jezičnoj sredini studentice nisu samo savladale hrvatski jezik već su uspješno prošle ispitni rok na Filozofskom fakultetu i istovremeno uspješno završile akademsku godinu na Filološkom fakultetu Sveučilišta u Ljvivu. Vrijedi naglasiti da je Sveučilište u Osijeku prvo u Hrvatskoj pomoglo ukrajinskim studentima kroatistike na početku ruske agresije na Ukrajinu i pozvalo sve studente kroatiste Ljvivskoga sveučilišta da dođu na studijski boravak u Osijek, a prof. Lj. Vasiljeva je pozvana da drži predavanja. Boravak u Osijeku studenata i profesorice sa Sveučilišta u Ljvivu pridonio je produblivanju suradnje dvaju sveučilišta. Kao rezultat u listopadu 2022. godine potpisan je Sporazum o suradnji Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalnog sveučilišta Ivana Franka u Ljvivu. Ova suradnja ima budućnost. Nedavno je bio potpisan dogovor o suradnji sa Sveučilištem u Rijeci (siječanj 2023.). Nadamo se također aktivnoj suradnji s ovim hrvatskim sveučilištem.

Prevodilačka djelatnost

Prve prijevode ukrajinske književnosti na hrvatski jezik uradili su profesori Katedre, a objavljeni su 2000. godine u časopisu Matice hrvatske *Kolo*. Prevedene su ukrajinske pripovijetke nekolicine ukrajinskih autora (Škljar Gennadij, Pagutjak Galina, Jurij Vinničuk, Mykola Ryabčuk, Jevgenija Kononenko, Jurij Andruhovič, Evgen Baron, Ivan Ciberdjuk, Andrij Kokotjuha, Lesja Demska, Oleksander Jarovyj, Sergij Taran, Andrij Pidpalij u prijevodu priređivača) (Vasiljeva, Pešorda 2000). Sljedeća prevedena knjiga bila je *Ukrajinski književni huligani* istih prevoditelja (Vasiljeva, Pešorda 2002). Da bi se hrvatski čitatelji upoznali s ponajboljim primjerima ukrajinske književnosti posljednjih godina, 2008. godine objavljena je antologija moderne ukrajinske poezije, proze, drame i esejistike (šezdesetak autora) (Vasiljeva, Kruk, Pešorda 2008).¹¹

¹¹ Vidi recenziju Đ. Vidmarovića „Naša riječ na hrvatskom“, iz koje navodimo mali ulomak: „Ocjenjujući vrijednost književnog prijevoda, moramo odati dužno poštovanje i izraziti posebnu zahvalnost sjajnoj kroatistici, profesorici, doktorici filoloških znanosti Ljudmili Vasiljevoj koja je prevela veći dio antologije, kao i pjesnicima Damiru Pešordi i Galini Kruk. Nadamo se da će *Antologija moderne ukrajinske književnosti* potaknuti hrvatske nakladnike, prevoditelje i književne komparativiste na snažnu književnu suradnju oko postojećeg nasljeđa i suvremenog stvaralaštva na ukrajinskom jeziku.“ (Відмарович 2011)

Što se tiče prijevoda hrvatske književnosti na ukrajinski jezik, suradnja lektora s kroatistima Katedre za slavensku filologiju rezultirala je izdavanjem antologije moderne hrvatske proze *Hrvatski mozaik* u Harkivu (Tatarenko 2006) i dvojezične antologije moderne hrvatske proze *Brod od riječi* (Veinović, Tatarenko 2008). A. Tatarenko je prevodila priče za zbirke i časopise, a od 2020. godine počela je prevoditi ukrajinske autore K. Kalitko i I. Kivu na hrvatski jezik. Tijekom teških mjeseci aktivne faze ruskoga rata protiv Ukrajine A. L. Tatarenko je priredila antologiju ukrajinske ratne lirike *Ukrajina 2022.: pjesnički ljetopis rata*, koja sadrži pjesme poznatih ukrajinskih autora (Jurij Izdrik, Ljubov Jakimčuk, Marjana Savka, Irina Šuvalova, Ella Jevtušenko, Darina Hladun, Olaf Clemensen, Julija Musakovska, Ostap Slivinski, Ivan Andrusjak, Galina Kruk, Katerina Mihaljicina, Lilija Bomko, Ija Kiva, Rostislav Kuzik, Viktorija Amelina, Marianna Kijanovska, Oleg Kocarev, Sergij Žadan, Lesik Panasjuk) (Tatarenko 2022). Knjiga je prepuna boli ukrajinskog naroda, izražava njegovu veliku duhovnu snagu i vjeru u pobjedu.

Godine 2023. u Lavovu je objavljen prijevod knjige S. Drakulić *Rat je svugdje isti* (u prijevodu N. S. Horoz), koja stavlja u prvi plan pitanje rata, izbjeglica, uloge medija u modernoj Ukrajini, prikaze ratne i poslijeratne stvarnosti itd. (Дракуліч 2023) N. Horoz je prije prevela zbirku priča M. Pogačara *Vog neće pomoći* (suautor prijevoda M. Klimec) (Погачар 2018), romane N. Gašić *Mirna ulica, drvored, Voda, paučina, Devet života gospođe Adele* itd. (Гашич 2013, Гашич 2015, Гашич 2021).

Leksikografski projekti

Obratimo pozornost na leksikografske projekte u kojima su sudjelovali profesori Katedre. Prvi je projekt tematskih rječnika. Profesori Katedre za slavensku filologiju i Katedre za primijenjenu ukrajinsku lingvistiku ostvarili su projekt triju tematskih rječnika,¹² od kojih je jedan *Ukrajinsko-hrvatski tematski rječnik* (Васильєва, Сокіл, Ткачук 2016). Ovaj projekt profesora dviju katedri na Sveučilištu u Ljvivu, vezan za sastavljanje rječnika za nastavu, iznimno je vrijedan pothvat. Rječnik je dodatni izvor proširivanja leksika i u potpunosti odgovara programu adaptacije ukrajinskih studenata hrvatskoj sredini. U rječniku se obrađuje leksik vezan za najvažnije pojmove iz svakodnevice, obrazovanja, znanosti, uključujući i računalne tehnologije, zemljopis, egzaktne, prirodne i humanističke znanosti. Posebna je pozornost posvećena razgovornom leksiku. Većina tema završava glagolsko-imenskim sintagmama s odgovarajućom rekcijom za jezičnu normu. Navođenje rekcije omogućuje pravilnost govora u praksi. Sastavljajući rječnik, autori su uzeli u obzir važne jezične posebnosti Ukrajinaca i Hrvata. Rječnik za nastavu je sredstvo poučavanja koje se najprikladnije može prilagoditi zahtjevima komunikacijske metode koju aktivno provode kroatisti

¹² U okviru ovog projekta objavljena su tri rječnika: *Українсько-словенський тематичний словник* (Васильєва, Воллмаєр-Лубей, Лубей, Сокіл 2015), *Українсько-сербський тематичний словник* (Васильєва, Сокіл 2016), *Українсько-хорватський тематичний словник* (Васильєва, Сокіл, Ткачук 2016).

na Katedri za slavensku filologiju te je vezana za spajanje komunikacijskog načela i sustavnog lingvističkog rada. Specifičnost rječnika uključuje supostojanje sustavnog opisa zasebne leksičke razine ili njezinih fragmenata s usmjerenošću na učenje različitih vrsta govorne aktivnosti: receptivne, produktivne, receptivno-produktivne. Dakle, tematski je rječnik dragocjeno nastavno pomagalo, u kojem je vokabular određenog jezika raspoređen po temama, vodeći računa o obrazovnoj usmjerenosti.

Predstavljanje ovog rječnika bilo je održano u Knjižnici Bogdana Ogrizovića u Zagrebu na inicijativu Veleposlanstva Ukrajine u Republici Hrvatskoj i udruge „Bila Hrvatska”. Rječnik je bio tiskan pomoću novčanih sredstava koja je osigurala ova udruga. U govoru veleposlanika Ukrajine u Republici Hrvatskoj O. Levčenka istaknuta je glavna svrha rječnika – obrada specifičnih leksičkih tema važnih za svakodnevnu komunikaciju, kao i tema vezanih za opće probleme profesionalne komunikacije, što predstavlja most za produbljivanje ukrajinsko-hrvatskih javnih, političkih i kulturnih veza.

Drugi projekt je vezan za sastavljanje dvojezičnih rječnika u suradnji kroatista Katedre za slavensku filologiju i Ukrajinskog jezično-informacijskog fonda Nacionalne akademije znanosti Ukrajine (Kijiv), a rezultirao je objavljivanjem dvaju dvojezičnih rječnika: ukrajinsko-hrvatskog i hrvatsko-ukrajinskog, koje su sastavile Lj. Vasiljeva, O. Tkačuk, V. Čumak u sklopu projekta „*Rječnici Ukrajine*”; rukovoditelj je bio akademik Nacionalne akademije znanosti Ukrajine V. A. Širokov (Васильєва, Ткачук, Чумак 2018.; Васильєва, Ткачук, Чумак 2022).

Rječnici su vrijedan doprinos leksikografskom radu Ukrajinskog jezično-informacijskog fonda za buduće projekte te će biti korisni profesorima i studentima iz Hrvatske i Ukrajine, prevoditeljima, poslovnim ljudima, turistima, svim predstavnicima dviju zemalja koji studiraju ili žele naučiti ukrajinski ili hrvatski jezik ili imaju interesa za njih. Ovi rječnici su sada od velike važnosti nakon početka aktivnih vojnih operacija na području Ukrajine, kada je Hrvatska pružila utočište tisućama ukrajinskih izbjeglica.

Predstavljanje Ukrajinsko-hrvatskog rječnika, održano 2018. godine, bilo je važan događaj za znanstvenu i kulturnu javnost Zagreba. Na predstavljanju su sudjelovali vodeći znanstvenici, profesori i studenti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Instituta za hrvatski jezik, veleposlanik Republike Hrvatske u Ukrajini T. Vidošević i predstavnici Zadarske županije. Zahvalni smo hrvatskoj javnosti i institucijama Republike Hrvatske na izdašnoj financijskoj pomoći za realizaciju navedenog projekta. Ukrajinsko-hrvatski rječnik ugledao je svjetlo dana zahvaljujući pokroviteljstvu Zadarske županije, udruge „Bila Hrvatska” i financijskoj potpori Regionalne uprave Ljivske oblasti.

Već za vrijeme aktivne faze ruske agresije na Ukrajinu u Ministarstvu znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske održano je predstavljanje *Hrvatsko-ukrajinskog rječnika* uz sudjelovanje ministra R. Fuchsa, veleposlanika Ukrajine u RH V. Kiriliča, znanstvenika, profesora i studenata Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ravnatelja i djelatnika Instituta za hrvatski jezik (2022). *Hrvatsko-ukrajinski rječnik* je ti-

skan zahvaljujući financijskoj potpori Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske te pomoći Veleposlanstva i veleposlanice Republike Hrvatske u Ukrajini Anice Džamić. Ministar obrazovanja i znanosti Republike Hrvatske na ovom važnom susretu darovao je lјvivskoj kroatistici 20 prijenosnih računala koje profesori i studenti sada koriste u nastavnom procesu.

Disertacije, znanstveni kontakti

Filološke kroatističke radove, čiji su autori lјvivski istraživači, susrećemo u mnogim znanstvenim zbornicima i časopisima Ukrajine, posebice u časopisima *Lingvistika*, *Slavistički zbornik*, *Problemi slovjanoznauštva*, *Slavica*. *Tarnopolensia*, u zbornicima sveučilišta Kijiva, Užhoroda, Lјviva i Odese. Tijekom postojanja kroatističkog studija u Lјvivu lјvivski kroatisti su obranili kandidatske i doktorske disertacije na kroatističke teme (Lj. Vasiljeva, „Formiranje i razvoj književnih jezika štokavskog dijastema”, 2003.; N. Horoz, „Transformacije frazeologizama u suvremenim tekstovima hrvatskih novina”, 2008.; O. Tkačuk, „Neologizmi u jeziku hrvatskih medija 90-ih godina 20. stoljeća”, 2011.; S. Vivčar, „Umjetničke dominante postmoderne književne fantastike (na materijalu hrvatske književnosti)”, 2014.; M. Klimec, „Formiranje književne fantastike u hrvatskom književnom stvaralaštvu: od srednjeg vijeka do modernizma”, 2021.).

Poseban rezultat znanstvene i znanstveno-metodičke djelatnosti lјvivske kroatistike predstavljaju konferencije posvećene 10. i 20. obljetnici kroatistike u Lјvivu. Da je interes za ovu granu slavistike velik, svjedočio je broj sudionika skupa *Hrvatski studiji na Sveučilištu u Lјvivu – 10. godišnjica*. Na skupu je bilo više od 120 sudionika iz Ukrajine (iz Lјviva, Kijiva, Odese, Poltave, Harkiva, Užhoroda, Lucka) te znanstvenika iz Hrvatske, Slovačke, Poljske, Austrije, Bjelorusije itd. Poslije skupa bio je tiskan zbornik znanstvenih radova *Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Вип. 40 (Вісник 2007)*. Kao važnu činjenicu ističemo da su u zborniku objavljeni radovi ne samo poznatih kroatista (J. Silića, M. Nikčevića, A. Pintarić, M. Cichońske, M. Grigić i dr.) već i radovi poslijediplomantica Katedre za slavensku filologiju (N. Horoz, M. Klimec) te studentica (O. Fedorišin, O. Naglјuk).

Godine 2018. na Sveučilištu u Lјvivu bio je održan skup *Hrvatski studij na nacionalnom sveučilištu Ivana Franka u Lјvivu – 20. godišnjica*. Ovaj put organizatori skupa ograničili su njegovu problematiku samo na kroatističke teme. Osim lјvivskih kroatista (N. Horoz, M. Klimec, O. Kravec, A. Tatarenko, Lj. Vasiljeva) i kijivskih (L. Steblina) te znanstvenika iz Odese, Poltave i drugih (N. Balandina, O. Jakovljeva), na skupu su sudjelovali gosti s mnogih hrvatskih sveučilišta (J. Brala-Mudrovčić, Z. Jelaska, J. Granić, D. Matovac, O. Timko Đitko, M. Liović, G. Marjanović, N. Radaković, J. Sabljić, T. Varga Oswald, J. Miletić), iz Instituta za hrvatski jezik (M. Mihaljević, L. Hudeček), Staroslavenskog instituta iz Zagreba (M. Mihaljević), gosti iz Crne Gore (A. Nikolić, A. Čugurić, M. Terić, S. Kaležić), Slovenije (D. Haramija) i Poljske (R. Bońkowski, K. Pieniążek-Marković). Iste godine objavljen je zbornik

Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Хорватистика. Вип. 69 (Вісник 2018).

Na Sveučilištu u Ljvivu i Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 20. listopada 2023. održan je okrugli stol na temu *Kroatistika na Nacionalnom Sveučilištu Ivana Franka u Ljvivu – 25. godišnjica*. Ljvivski profesori i studenti kroatistike okupili su se u Sveučilišnom povijesnom muzeju, a kolege s Odsjeka za kroatistiku u Zagrebu – u predavaonici D-IV. Organizatori okrugloga stola bili su Odsjek za slavensku filologiju I. Svjencickij Sveučilišta u Ljvivu i Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Referate su održali kroatisti iz Ljviva i Zagreba. Zbog vojne agresije Rusije na Ukrajinu i čestih uzbuna rad zagrebačkih i ljvivskih kroatista tijekom okrugloga stola bio je vremenski ograničen. Sudjelovali su Ljudmila Vasiljeva, Alla Tatarenko, Marjana Klimec, Natalija Horoz, Mateo Žagar, Ivana Drenjančević, Evelina Rudan te studenti Odsjeka za kroatistiku iz Zagreba i Ljviva. Okruglom stolu u muzeju nazočila je i veleposlanica Republike Hrvatske u Ukrajini Anica Džamić.

Zaključak

Ljviv i danas ostaje vrlo važno središte za proučavanje hrvatskoga jezika, književnosti i kulture. Čini nam se da mogućnosti za suradnju ljvivskih i zagrebačkih kroatista, vezane za organiziranje zajedničkih seminara, konferencija i sl., nisu u potpunosti iskorištene. Perspektivnom smatramo suradnju sa Sveučilištem Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Sveučilištem u Zadru i Sveučilištem u Rijeci. Zanimanje za kroatistiku sada postoji u mnogim zemljama svijeta, čemu veoma pridonose sami Hrvati. Hrvatski studij kao nastavni smjer na Katedri za slavensku filologiju Sveučilišta u Ljvivu se razvija, privlačeći nove znanstvenike u krug istraživača kroatističkih tema.

Literatura

- Dobrovský, Jozef. 1808. *Slavin: Beiträge zur Kenntniß der Slavischen Literatur, Sprachkunde und Aelterthümer, nach allen Mundarten*. Prag: Herrl'schen Buchhandlung.
- Flaker, Aleksadar. 2009. „Univirsiras studiorum.” *Književna republika* 7 (4–6): 68–97.
- Katičić, Radoslav. 1997. „Hrvatski jezik u svijetu.” U *Zbornik radova s Prvog hrvatskog slavističkog kongresa I*, uredio Damjanović, Stjepan, 23–30. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
- Kollár, Jan. 1829. „Über die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slawischen Nation.” U *Rozpravy o slovanský vzájemnosti*, uredio Weingart, Miloš. Praha: Náklad Slovanského Úkladu.
- Kopitar, Jernej. 1857. „Servien oder Serbien?” U *Barth. Kopitars kleinere Schriften sprachwissenschaftlichen, geschichtlichen, ethnographischen und rechtshistorischen*, uredio Miklošič, Franc, 22–57. Wien: Friedrich Beck's Universitäts-Buchhandlung.
- Kravar, Miroslav, Serefina Madatova-Poljanec i Zoja Rozova. 1946. *Čitanka iz ruske književnosti. Rječnik*. Zagreb: Školska i pedagoška izdanja Nakladnog zavoda Hrvatske.

- Mraović, Simo, ur. 2002. *Ukrajinski književni huligani: izbor iz suvremene ukrajinske proze*. Zagreb: Pop & Pop.
- Šafarik, Pavel J. 1837. *Slovanské starožitnosti*. 1837. Prag.
- Tatarenko, Alla, ur. 2022. *Pjesnički ljetopis rata*. Zagreb: Hrvatski P. E. N.
- Vasiljeva, Ljudmila i Damir Pešorda. 2000. „Suvremena ukrajinska pripovijetka.” *Kolo: časopis Matice hrvatske* 10 (1): 153–226.
- Vasiljeva, Ljudmila, Galina Kruk i Damir Pešorda. 2008. *Antologija suvremene ukrajinske književnosti*. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera.
- Vasiljeva, Ljudmila. 2010. *Srednjojužnoslavenski jezici u sinkroniji i dijakroniji*. Osijek: CKD „M – M”.
- Васильєва, Людмила, Алла Татаренко та Маріца Ліович, ред. 2018. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Випуск 40 (1)*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Васильєва, Людмила, Богдан Сокіл та Ольга Ткачук. 2016. *Українсько-хорватський тематичний словник*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Васильєва, Людмила та Дамір Пешорда. 2000. *Хорватська мова для українців: підручник*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Васильєва, Людмила та Дамір Пешорда. 2007а. *Хорватська мова: підручник*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Васильєва, Людмила та Дамір Пешорда. 2007б. *Хорватська мова: Збірник вправ*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Васильєва, Людмила та Наташа Веінович. 2007. „Хорватистика в Україні і світі.” *Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Випуск 44 (1)*: 3–12.
- Васильєва, Людмила, Ольга Ткачук та Володимир Чумак. 2018. *Українсько-хорватський словник*. Київ: Словники України.
- Васильєва, Людмила, Ольга Ткачук та Володимир Чумак. 2022. *Хорватсько-український словник*. Київ: Словники України.
- Васильєва, Людмила. 2002. *Штокавські літературні мови: проблеми становлення, розвитку, сучасний стан: монографія*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Відмарович, Джуро. 2011. „Наше слово хорватською.” *Літературна Україна* 17 (13).
- Васильєва, Людмила, Алла Татаренко та Маріца Ліович, ред. 2018. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна. Хорватистика. Випуск 69*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Гашич, Нада. 2013. *Тиха вулиця, алея*. Львів: Літопис.
- Гашич, Нада. 2015. *Вода, навутина*. Чернівці: Книги ХХІ.
- Гашич, Нада. 2021. *Дев'ять життів пані Адели*. Чернівці: Книги ХХІ.
- Дракуліч, Славенка. 2023. *Війна всюди однакова*. Львів: Човен.
- Лукьяненко, Александр М. 1905. *Кайкавское наречие: монография*. Киев.
- Моисеенко, Виктор Е. 1983. „Чешское языковое влияние на развитие терминологической лексики литературного языка хорватов в эпоху национального возрождения.” *Славянское и балканское языкознание. Проблемы лексикологии*, 88–101.

- Мойсеєнко, Віктор Ю. 1980. „Роль чеської мови в становленні і розвитку термінології літературної мови хорватів ХІХ ст.” *Проблеми слов'янознавства* 21: 102–110.
- Мойсеєнко, Віктор Ю. 1981. „Про деякі шляхи та джерела запозичення чеської наукової термінології в літературній мові хорватів.” *Проблеми слов'янознавства* 23: 102–110.
- Погачар, Марко. 2018. *Бог не допоможе*. Чернівці: Книги ХХІ.
- Татаренко, Алла та Наташа Веїнович, ред. 2008. *Човен зі слів. Антологія*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Татаренко, Алла, ред. 2006. *Хорватська мозаїка. Антологія*. Харків: Фоліо.
- Хороз, Наталія, Мар'яна Климець, Марія Василюшин. 2014. *Збірник вправ із хорватської мови (Дієслово): навчальний посібник*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.
- Ягич, Ватрослав, ред. 1910. *Енциклопедія славянської філології. Випуск 1*. Санкт Петербургъ.